

Når samfundsfagslæreren bruger læremidler

MARIE BONDE OLESEN

Abstract

I denne artikel undersøger jeg, hvilke læremidler der bliver brugt i samfundsfag i grundskolen, og hvordan disse læremidler bliver brugt. Artiklen sætter resultaterne i relation til den generelle og aktuelle debat om brugen af især digitale læremidler i undervisningen i folkeskolen. Seks samfundsfagslærere i grundskolen giver gennem semistrukturerede interviews i et pilotprojekt et indblik i deres vurdering og brug af læremidler i samfundsfag. Ligeledes giver videoobservation i to dobbeltlektioner og et efterfølgende interview med læreren et indblik i den aktualiserede læremiddelbrug i undervisningen, og lærerens overvejelser derom. Hvordan ser forholdet mellem analoge og digitale læremidler ud for de adspurgte, og hvilke dilemmaer kan man stå i som lærer, når man vælger og bruger læremidler i undervisningen? Lærernes svar på disse spørgsmål åbner for fag- og almenpædagogiske spørgsmål, der overordnet handler om lærerens professionelle dømmekraft i relation til, hvad de har af tilgængelige undervisningsmaterialer, samt hvad samfundsfagets læreplaner i grundskolen har af indflydelse.

Indledning – læremidler i en brydningstid

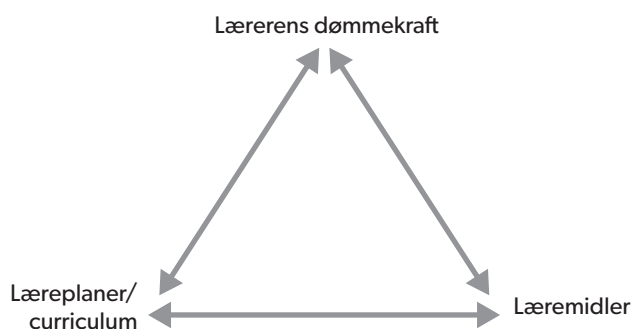
Digitale læremidler i form af onlineportaler har overtaget som læremiddel i samfundsfag i grundskolen, hvor analoge, didaktiserede læremidler nu kun spiller en mindre rolle. Det viser lærernes svar i dette (lille) pilotprojekt ud fra interviews med seks lærere i samfundsfag på fire skoler i fire kommuner, hhv. Ikast-Brande, Vejle, Århus og Hedensted Kommune. En rapport fra Styrelsen for IT og Læring skitserer, at digitale ressourcer bruges mest i undervisningen af lærere, der underviser i frem-

medsprog og kulturfag (historie, kristendomskundskab, samfundsfag), hvor omkring halvdelen af lærerne, der underviser i 7.-9. klasse, svarer, at eleverne bruger det mellem 60 og 100 % af undervisningen, og at digitale ressourcer fylder mest i udskoling (hvor der undervises i samfundsfag) (Børne- og Undervisningsministeriet 2021, s. 15-16). Men hvordan vurderer og bruger læreren så disse læremidler?

Stig Toke Gissel, Leder af læremiddel.dk, og Thomas Illum Hansen, leder af Center for Anvendt Skoleforskning, skriver i et debatindlæg til Skolemonitor, at denne udvikling med digitale læremidler er som et rullende fortov, som læreren stiller sig på og lader sig og sine elever føre med. Med det mener de blandt andet, at læreren ikke indgår i fagprofessionel refleksion og udvikling sammen med det digitale læremiddel, for eksempel pga. mangelfulde lærervejledninger, hvilket fører os til discountskolen, et sted hvor læreren reelt ikke er så fri til at bestemme, hvad der skal foregå i klassen (Gissel/Hansen 2022). International litteratur, især inden for den engelsk-amerikanske curriculum tradition, peger også på kontekstens, herunder læremidlets, indflydelse på læreren og derigennem på eleverne (Bruner 1977; Burkhauser & Lesaux 2007; Grossman 2008). Inden for den nordiske og kontinentaleuropæiske didaktik-tradition har der i højere grad været fokus på lærerens indflydelse i form af dennes professionelle vurdering og brug af læremidler. I praksis ændrer læremiddellandskabets konstante forandringer også konteksten for lærernes muligheder for at udøve professionel dømmekraft, hvilket der på dansk grund især er kommet fokus på med blikket rettet mod de digitale didaktiske læremidler og disses lærervejledninger (Gissel, Buch, Oksbjerg, Kjeldsen & Lytje 2022).

Konteksten, her både ovennævnte curriculum-indflydelse i form af fagets foreskrevne indhold samt spørgsmålet om tilgængelige didaktiske læremidler, spiller en væsentlig rolle i dette pilotprojekt, der undersøger samfundsfaglærernes brug af læremidler, gennem deres egne vurderinger. Undersøgelses-spørgsmålene er: *Hvilke overvejelser gør læreren sig ved valg og brug af læremidler i samfundsfag, og hvordan spiller deres fagprofessionelle dømmekraft, læreplaner og de tilgængelige materialer ind på dette?* Undersøgelsen fokuserer på samfundsfag i grundskolen i Danmark, men dens metode, interviewguide og fokus på dilemmaer i relationen mellem professionel dømmekraft

kraft, tilgængelighed af læremidler og læreplaner lægger sig op ad en norsk pilotundersøgelse af norske læreres brug af læremidler i det norske samfunnsfag, engelsk og norsk, gennemført af USN (Universitetet i Sørøst-Norge) og Læremiddel.dk. Den norske undersøgelse er beskrevet, og resultaterne er publiceret i artiklen ”Teacher’s judgement, learning materials & curriculum: Teachers navigating in a changing landscape (Christensen, Mortensen-Buan, Nordberg & Roos 2023, s. 2). Undersøgelsens fokus på sammenhængen mellem lærerens professionelle dømmekraft, læremidler og curriculum er illustreret i nedenstående figur.

Figur 1. Sammenhæng mellem lærerens dømmekraft, læremidler og læreplaner (fra: Christensen, Mortensen-Buan, Nordberg & Roos 2023, s. 4)

Studier af didaktiske læremidler inddeles i tre perspektiver, der hver har fokus på *Læremidlet*, på *aktørernes (lærere og elever) brug* og på *udbyttet*. De tre defineres også som henholdsvis det potentielle, aktualiserede og realiserende læringspotentiale (Gissel & Buch 2020, s. 101). Studierne har især fokus på aktørernes brug, altså det *aktualiserede* læringsudbytte. Konkret er den baseret på *lærerens vurdering* af læremidler af egen og elevernes interaktion med disse samt af kontekstens betydning for deres brug af læremidler.

Læremiddellandskabet i samfundsfag i folkeskolen er udpræget digitalt – lærernes refleksioner over, hvad de bruger af læremidler

”Det er godt nok mange år siden, jeg har været et sted, hvor man har købt bøger. Samfundsfagsbøger er jo frygtelig dyre. Man kan sige, samfundsfag er et sted, hvor det virkelig giver mening med portaler, fordi det er jo et aktuelt fag, som hele tiden ændres. Lige præcis samfundsfag vil jeg faktisk pege på nok er et af de bedste fag at bruge portaler i. Også fordi man bruger så meget andet, altså nyheder og sådan noget.

Citat fra lærerinterview, L3

Ingen af de seks interviewede lærere anvender analoge, didaktiserede læremidler som primære undervisningsmateriale til eleverne. Hvor læremiddellandskabet i samfundsfag tidligere var domineret af de forskellige forlags analoge materialer, er det i dag domineret af enkelte forlags digitale fagportaler, her Gyldendal og Alinea (samt Clio tidligere, der kort efter undersøgelsen blev opkøbt af Alinea). Én af de seks lærere lægger vægt på fortsat at anvende en del elementer fra en fysisk grundbog, selv om den benævnes som delvis forældet (fra 2019). Den fysiske grundbogs tekster giver, ud fra lærerens udsagn, eleverne bedre mulighed for at arbejde i dybden og fyldestgørende med et emne.

”Jeg synes ikke, de gør det ret meget i dybden altid. Så bliver det en sådan meget overfladisk gennemgang, og så skal man selv ud at finde mere materiale.”

Lærerinterview L1

Informant	Antal års erfaring	Didaktisk læremiddel, der primært bruges
L1	8	Ligelig fordeling af analoge elementer fra grundbog og digital fagportal
L2	1	Digital fagportal
L3	15 (ca.)	Digital fagportal
L4	1	Digital fagportal
L5	13	Digital fagportal
L6	20 (ca.)	Digital fagportal

Tabel 1. Oversigt over interviewpersonernes erfaring og deres primære didaktiske læremiddel.

Artiklen anvender opdelingen af læremidler i didaktiske, semantiske og funktionelle læremidler (Hansen 2010; Illum Hansen

2010), og både analoge og digitale læremidler kan være didaktiske, semantiske eller funktionelle, semantiske eller didaktiske. Didaktiske læremidler er udarbejdet med henblik på at blive brugt i undervisningssammenhæng, for eksempel digitale fagportaler eller analoge grundbøger. Didaktiske læremidler kan kategoriseres som enten trænende, formidlende, stilladserende og professionssimulerende (Gissel & Skovmand 2018, s. 18). Semantiske læremidler kan være ting, tekster og steder, der ikke er udarbejdet med undervisning for øje, men som har en funktion eller betydning uden for undervisningssammenhæng. Her er det lærerens egen vurdering, om læremidlet er velegnet til de faglige mål. Funktionelle læremidler er redskaber, der støtter læringsprocesserne i undervisningen, og her er det også læreren, der vurderer, om de gør det i relation til de faglige mål. Både ved de semantiske og funktionelle er det læreren, der skaber rammerne for, at læremidlerne bliver fagligt relevante for eleverne, og en udvikling mod langt større inddragelse af disse i undervisningen må også stille større krav til lærerens professionelle dømmekraft i valg og anvendelse af disse.

I praksis bliver de tre kategoriers karakteristika og kvaliteter vævet sammen. For eksempel udtaler fem ud af de seks interviewede lærere, at de udelukkende anvender digitale, didaktiserede læremidler, her i form af fagportaler, men undervejs i interviewet og i uddybelser bliver det tydeligt, at alle lærerne løbende anvender analoge elementer i undervisningen, både didaktiske, semantiske og funktionelle, og de lægger vægt på denne variation, især med henvisning til elevernes motivation. Alle lærerne inddrager didaktiserede, analoge elementer for eksempel til diskussioner, kreative opgaver, spil, modeller eller begrebsarbejde. Fire af de seks lærere supplerer af og til med kopier fra fysiske bøger (både didaktiske og semantiske), som de scanner ind til eleverne. Status er også, ud fra undersøgelsen, at lærerne med nye utallige tilgængelige semantiske og funktionelle muligheder i udpræget grad anvender disse i undervisningen:

”Jeg tager det ikke sådan en-til-en, men når jeg går ind og ser på et forløb, ’Globalisering forsimplet’ eller ’Valg i Danmark’, eller hvad det kunne være. Så går jeg ind sådan og kigger på ’jamen hvad er der af gode ting i forhold til tekster og kilder og sådan noget’, og så supplerer jeg med nogle ting, jeg selv har, og noget

aktuelt [...] Men jeg synes, der er jo meget større muligheder nu i forhold til også at bruge alt muligt andet med hjemmesider og artikler og alt muligt, i forhold til de redskaber vi har nu.”

Citat fra lærerinterview, L6

”Jeg tager aldrig det hele. Altså typisk, så er der jo nogle forskellige kapitler derinde. Og det er jo ikke altid, at man har tid til at nå det hele, og så supplerer vi jo også nogle gange op med at lave nogle projekter, hvis de skal lave et eller andet på Skole-Tube, et digitalt produkt, et eller andet, så tager det også noget tid. Og det kommer bare til at betyde, at man ikke får læst alle teksterne ind i et kapitel.”

Citat fra lærerinterview, L5

Lærernes udsagn viser også, at de stort set aldrig anvender et helt forløb fra portalen. De plukker ud og mixer med andre både didaktiske, funktionelle og semantiske elementer. Det er deres vurdering, hvordan de vil anvende læremidlet – ud fra hvad der er tilgængeligt (både af portal og øvrige didaktiske og semantiske og funktionelle læremidler, fysiske som digitale). Argumenterne er, at det ellers bliver for tungt, samt at eleverne forstår det bedre, hvis der blandes med andre elementer end portalens. Her spiller lærerens professionelle dømmekraft klart sammen med konteksten, her i form af de tilgængelige læremidler.

Lærerens professionelle dømmekraft

Hvad har indflydelse på indhold og undervisningsmetoder? Gissel og Buch fokuserer på lærerens forringede mulighed for at gå i dialog med de digitale læremidler, fordi de minimalistiske lærevejledninger kan tolkes, som at det forringer deres mulighed for at udøve professionel dømmekraft. Lærerne i pilotprojektet er ikke blevet spurgt ind til deres brug og vurdering af lærervejledninger, men de er spurgt ind til deres vurdering af læremidlernes muligheder og begrænsninger, til deres handlingsrum med hensyn til medbestemmelse i anskaffelse af didaktiske læremidler, samt til målenes betydning for deres valg.

”Altså man havde den her bog, og man læste nogle afsnit. Jeg synes, det var smallere som lærer at skulle planlægge, lægge en årsplan [...] Det var det her, der lå i ottende klasse, fordi det er den her bog. Og så havde vi den her bog til niende klasse, og nu havde jeg også tiende klasse dengang, og så var det dét her. Der bliver det jo meget større, kan man sige, når man har portalerne.”

Lærerinterview, L6

Læreren vurderer handlingsrummet i form af læremidlernes hvad og hvordan som større med de tilgængelige digitale didaktiske læremidler i forhold til både at planlægge årsplan og den daglige undervisning. Dette kan ses i kombination med, at de interviewede lærerne i højere grad anvender semantiske og funktionelle læremidler. Lærerne blander forskellige typer læremidler, som vist tidligere, og de modificerer ud fra deres pædagogiske og didaktiske overvejelser om elevforudsætninger, rammer og læringsmiljø. Det gjorde lærere også tidligere med tekstbogen tilgængelig for eleverne (Christensen, Mortensen-Buan, Nordberg & Roos 2023, s. 3), men med langt større udvalg af digitale læremidler er denne ”sti” af mulige læremidler, i arbejdet med et bestemt tema, blevet meget bred og mangfoldig. En bagside ved denne ikke længere så ”smalle” sti af muligheder kan være, at det kræver større professionel dømmekraft af læreren at udvælge og navigere i. Især kræver dette meget af nye lærere, der, ud fra et tidligere studie (af analoge læremidler), i begyndelsen af deres karriere anvender læremidlerne forholdsvis ukritisk (Grossman & Thompson 2008). Nogle af lærerne ser de mange klik på hjemmesiden som en bagside ved fagportalene, både i deres rammesætning og stilladsering og for elevernes fastholdelse af fokus. Omvendt kan det andre gange være hurtigere at finde noget frem digitalt, og man kan ikke glemme bogen hjemme, ligesom der med digitale læremidler er flere hjælpefunktioner, for eksempel oplæsning til ordblinde.

At kunne veksle mellem at anvende analoge og digitale elementer i undervisningen fremstår ud fra lærernes udsagn som en væsentlig del af deres professionelle vurderinger. Selv om digitale læremidler anvendes, så tilføjes analoge elementer med en klar hensigt.

”Men der printer jeg det simpelthen ud og lægger den ind i en kuvert til dem. Fordi det gør noget. Det ændrer undervisningen helt vildt, at de føler, at de får noget i hånden.”

Lærerinterview, L1

Flere lærere nævner fagportalernes mulighed for hurtigt at blive opdateret og sætte fokus på aktuelle emner og konkrete samfundsmæssige problemstillinger i modsætning til grundbogens manglende mulighed for det. En af lærerne ser især fagportalen som et middel til at lade eleverne møde samfundsfaglige begreber, problemstillinger og videnskabsdiscipliner.

Det, jeg godt kan lide, det er for eksempel at lave nogle diskussioner, nogle cases, lave nogle lege, lave noget bevægelse, lave sådan lidt mere nogle opgaver, de skal fordybe sig i. Det får jeg ikke herfra (fagportalen), når jeg selv lige tænker over det. Men det er måske her, de får viden fra. Det er her, de får baggrunden for ligesom at kunne bruge noget teori ind i det, vi arbejder med. Det er nok mest den måde, jeg arbejder på, tror jeg.”

Citat fra lærerinterview, L2

Lærerens følelse af ejerskab gennem de didaktiske valg præger citatet, men udtalelserne kan også ses i relation til fagopfattelserne ”samfundsfag som indhold” og ”samfundsfag som videnskabsdiscipliner”. Disse opfattelser har afsæt i et vidensorienteret eller materialt dannelsessyn ud fra Torben Spanget Christensen og Anders Stig Christensens model, der tager afsæt i Klafkis teori om kategorial dannelse (Christensen 2015, s. 49; Christensen 2021, s. 15). Koblet med forrige afsnits indblik i, hvordan valg af semantiske og funktionelle læremidler fylder relativt meget i undervisningen, giver dette læreren stor indflydelse på (og ansvar for) at bringe fagets teori og indhold i spil med dets metoder og elevernes forudsætninger, hvor sidstnævnte ikke italesættes som de væsentligste kvaliteter eller karakteristika ved de didaktiske digitale læremidler.

Medbestemmelse – Lærernes handlingsrum i valg af læremidler

Rapporten fra Styrelsen for It og Læring viser, at digitale læremidler hovedsageligt indkøbes centralt/hos kommunen, hvor

analoge læremidler primært købes lokalt på skolerne (Børne- og Undervisningsministeriet 2021, s. 35). Det er også tilfældet på de interviewede læreres skoler, ud fra lærernes udsagn, men det er meget forskelligt, hvordan beslutningen om, hvilken fagportal skolen skal anvende, tages, og i hvilken grad lærerne føler sig medinddraget i beslutningen.

”Og så kan de godt finde på at skifte lige inden en eksamen. Det har jeg oplevet, hvor jeg havde Gyldendal, indtil to måneder inden vi måske skulle til eksamen. Vi vidste det jo ikke på det tidspunkt. Så skiftede de over til en anden portal. Så havde vi ikke adgang til det, vi havde haft adgang til. Så det er kommunen, der bestemmer 100 %.

Lærerinterview, L3

Svarene fra de seks lærere spænder fra vurdering af ingen medbestemmelse og klar utilfredshed til vurdering af passende medbestemmelse, for eksempel i faggrupper, og udtalt tilfredshed med de tilgængelige ressourcer. Man kan ikke udlede af svarene, at kommunens varetagelse indskrænker lærerens handlingsrum, men nogle lærere ser det som en beslutning, der trækkes ned over hovederne på dem. Ifølge Styrelsen for It og Læring er der en tendens til, at skoleledelsen fylder lidt mere ved digitalt indkøb, og at øvrige grupper på skolen inddrages lidt mere ved analoge indkøb. (Børne- og Undervisningsministeriet 2021, s. 40), hvilket kan have sammenhæng med nogle af lærernes udsagn om manglende medbestemmelse.

Curriculum – lærernes vurdering af læreplanens indflydelse på valg

Læringsmål har fyldt meget i debatten siden folkeskolereformen i 2013, og i 2017 gik målene fra at være bindende til at være vejledende. Kompetencemålene, under de fire kompetenceområder: 1) Politik, 2) Sociologi, 3) Økonomi og 4) Samfundsfaglige metoder, er fortsat obligatoriske. Didaktiske digitale læremidler kobler ofte indhold til kompetenceområder og angiver mulige læringsmål. Lærerne i undersøgelsen er spurgt ind til deres arbejde med læringsmål og kompetencemål og disses betydning for deres valg og brug af læremidler.

Når nu jeg sidder og laver årsplan, så går jeg ind og ser på 'jamen hvad er det for nogle emner?', også i forhold til om de opfylder målene. Sådan de overordnede mål. Men inden for hvert emne, der laver jeg også nogle mål, og der går jeg sådan ind og bliver inspireret af det, der ligger, men laver mine egne mål [...] Jeg starter altid et forløb med at få snakket om 'jamen hvad er målet med det her forløb?' Og vi evaluerer altid på målene til sidst og inddrager dem sådan løbende."

Lærerinterview, L6

"Altså, jeg kigger mere på, hvor godt de forklarer stoffet. Jeg tænker ikke så meget på målene. Jeg er heller ikke inde at kigge på, hvad det er for nogle mål, portalerne har sat op. Jeg ved, hvad vi skal igennem – sådan emner, og hvad er det elevenerne skal kunne – og så kigger jeg på, hvor godt får de det forklaret, og har de taget de begreber med, som jeg synes er mest relevante."

Lærerinterview, L4

Lærernes udsagn rummer kobling mellem kompetencemål og læringsmål, hvor kompetenceområderne og -målene spiller enten direkte eller indirekte en rolle i lærerens udvælgelse af indholdet. For lærerne er læremidlernes opstillede læringsmål ikke relevante i deres planlægning. Lærerne ser mere på, hvordan stoffet forklares, eller om det er aktuelt. Aktualitet ses som væsentligt af alle lærerne. Aktualitet, og vurderingen af vinkling, læremidler og metoder til belysning af det aktuelle emne er del af lærerens professionelle dømmekraft. Aktualiteten kobles i citaterne til både kompetenceområder, "som vi skal ind over", samt til hvad der er tilgængeligt i relation til det aktuelle, hvorved samspillet i trekanten mellem lærerens dømmekraft, læreplaner og tilgængelige materialer bliver synlig.

Samspillet i den aktualiserede observerede undervisning

Som led i projektet er der også videoobserveret i én af lærernes to dobbeltlektioner, og her bliver samspillet mellem professionel dømmekraft, læremidler og mål tydeligt. Læreren har som anslag på et powerpoint-slide samlet navne på lande i verden og på internationale institutioner, som der drøftes aktuelle hændelser ud fra. Herefter viser læreren egne slides, som op-

takt til at eleverne skal se en video om EU samt i grupper arbejde med præsentationen af indhold i tekster. Både video og tekster ligger på Gyldendals portal, men læreren har justeret elevopgaverne i forhold til portalens foreskrevne. Læreren italesætter elevernes forudsætninger og deltagelsesmuligheder i et efterfølgende interview om baggrunden for disse valg. Selv om læreren ikke støtter sig op ad lærervejledningen, er der en dialog med læremidlet, og det er i høj grad en selvstændig vurdering af hvad, hvordan og ikke mindst hvorfor, der karakteriserer undervisningen.

Konklusion

Digitale didaktiske læremidler spiller en rigtig stor rolle for samfundsfagslærere i grundskolen, idet ingen af de adspurgte lærere længere primært anvender analogt materiale. Som afrunding sættes lærernes udsagn i relation til sammenhængen i trekanten, figur 1: Nye *tilgængelige digitale læremidler*, både didaktiske, semantiske og funktionelle, giver læreren en lang række flere muligheder i planlægning og afvikling af undervisningen. Digitale fagportaler er oftest indkøbt af kommunen, og der er stor forskel på, om de enkelte lærere i deres fagteams har haft medindflydelse på valget af fagportal. Lærerne skal også navigere i dette nye læremiddellandskab, og de nye muligheder stiller større krav til *lærerens professionelle dømmekraft*, for eksempel deres didaktiske valg og overvejelser ud fra vurdering af elevforudsætninger, rammer og læringsmiljø. Samfundsfagets *læreplan* spiller en rolle i lærernes udsagn om planlægning, men lærerne lægger vægt på deres egne faglige vurderinger i valg og brug af indhold, læremidler og metoder inden for læreplanens rammer, og de støtter sig i lav grad op ad læremidlernes vejledende læringsmål.

Litteratur

- Bruner, J. (1977). *The process of education*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bruun, J. & Lieberkind, J. (2023). *Viden, engagement og demokratisk dannelse i en krisetid – hovedresultater af ICCS 2022*. Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet 1. udgave, 27. november 2023. https://dpu.au.dk/fileadmin/edu/Udgivelser/IEA-ICCS/ICCS2022__DK_RAPPORT.pdf
- Burkhauser, M.A., & Lesaux, N.K. (2007). *Exercising a bounded autonomy: Novice and experienced teachers' adaptations to curriculum materials in an age of accountability*. *Journal of Curriculum Studies*, 49(3), 291-312. <https://doi.org/10.1080/00220272.2015.1088065>
- Børne- og Undervisningsministeriet. Styrelsen for IT og Læring (2021). *Læreren digitale hverdag – kvantitativ kortlægning*, Styrelsen for It og Læring, maj 2021. <https://uvm.dk/-/media/filer/uvm/aktuelt/pdf21/jun/210621-rapporten-laerere-digiale-hverdag.pdf>
- Christensen, A.S., Mortensen-Buan, A.-B., Nordberg, K., & Roos, M. (2023). *Teachers' judgement, learning materials and curriculum: Navigating in a changing educational landscape*. IARTEM E-Journal, 15(2), 1–13. <https://ojs.bibsys.no/index.php/IARTEM/article/view/981/912>
- Christensen, A.S. (2021). *Samfundsfagsdidaktik*. Hans Reitzels Forlag.
- Christensen, T.S. (2015). *Fagdidaktik i samfundsfag*. Frydenlund.
- Gissel, S.T., Buch, B., Oksbjerg, M., Kjeldsen, K., & Lytje, M. (2022). *Lærervejledningslandskabet i Danmark*. *Learning Tech – Tidsskrift for læremidler, didaktik og teknologi* (12), 41-74. <https://tidsskrift.dk/learningtech/article/view/132029/180735>
- Gissel, S.T., & Hansen, T.I. (2021). Learning Materials between Didactic Potential and Control: The Danish Teacher as Inscribed in and Mediator of the Learning Material. In M. Roos, K.L. Berge, H. Edgren, P. Hiidenmaa, & C. Matthiesen (Eds.), *Exploring Textbooks and Cultural Change in Nordic Education 1536-2020* (1. ed., 302-317). Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004449558>
- Gissel, S.T. & Buch, B. (2020). *A systematic review of research on how students and teachers use didactic learning materials in L1*. *Learning Tech – Tidsskrift for læremidler, didaktik og teknologi* (7), 90-129. <https://tidsskrift.dk/learningtech/article/view/117281/169770>
- Gissel, S.T., Buch, B., Carlsen, D. & Skov, L.I. (2021). *Læremidler og læremiddelbrug i L1 i Danmark. Læreres ibrugtagning, didaktisering og redidaktisering af didaktiske, semantiske og funktionelle læremidler i danskundervisningen*. *Learning Tech – Tidsskrift for læremidler, didaktik og teknologi* (9), 80-119. DOI 10.7146/lt.v6i9.124762
- Gissel, S.T. & Hansen, T.I., (2022). *Debat: Digitale læremidlers rullende fortov fører os til discount-skolen*. *Debatindlæg i Skolemonitor den 29. august 2022*. https://laeremiddel.dk/wp-content/uploads/2022/09/Debatindlaeg_Digitale-laeremidlers-rullende-fortov-foerer-os-til-discount-skolen_Laeremiddel.dk2022.pdf
- Grossman, P., & Thompson, C. (2008). *Learning from curriculum materials:*

- Scaffolds for new teachers?* Teaching and Teacher Education, 24, 2014-2026.
<https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.05.002>
- Hansen, J.J. (2010). *Læremiddellandskabet: fra læremiddel til undervisning*. Akademisk forlag.
- Hansen, T.I. (2016). *Læremidler og læremiddelforskning i Danmark*. LEARNING TECH Læremiddelforskning i Skandinavien – status og perspektiv, august. https://www.researchgate.net/publication/327502530_Laeremidler_og_laeremiddelforskning_i_Danmark
- Hansen, T.I. (2010). *It og medier i et læremiddelperspektiv*. Kvan Årg. 30, nr. 86.
- Gissel, S.T., Skovmand, K., & Læremiddel.dk – Nationalt Videncenter for Læremidler (2018). *Kategorisering af digitale læremidler: En undersøgelse af didaktiske, digitale læremidlers karakteristika*. Læremiddel.dk.
- Gissel, S.T. (2015). *Scaffoldings students' independent decoding of unfamiliar text with prototype of an ebook-feature*. Journal of Information Technology Education: Research, 14, 439-470. <http://www.jite.org/documents/Vol14/JITEv14ResearchP439-470Gissel2075.pdf>
- Grossman, P., & Thompson, C. (2008). *Learning from curriculum materials: Scaffolds for new teachers?* Teaching and Teacher Education, 24, 2014-2026.
<https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.05.002>